

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Затверджено
Рішенням вченої ради Навчально-наукового
центру гуманітарної освіти (ННЦГО)
прот. № 1 від 18.09.2023 р.

Рекомендовано
на засіданні кафедри
історії та мовознавства
прот. № 1 від 14.09.2023 р.

СИЛАБУС З ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА АНГЛОМОВНИХ КРАЇН

II семестр 2023-2024 навчального року

освітній рівень перший (бакалавр)

галузь знань 03 Гуманітарні науки

спеціальність 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська

освітня програма переклад та англійська мова і література (ПАМіЛ)

Час та аудиторія проведення занять: згідно розкладу - <http://rasp.kart.edu.ua/>

Команда викладачів:

Лектор:

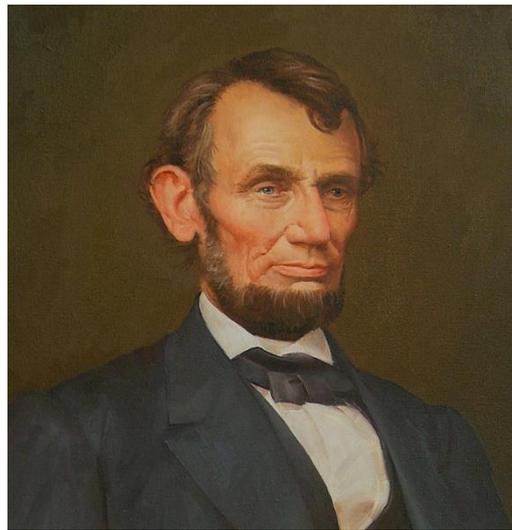
Колесник Костянтин Едуардович (кандидат історичних наук, доцент),

Контакти: +38 (057) 730-10-41, e-mail: nncgo@ukr.net kolesnik@kart.edu.ua

Години прийому та консультації: _____

Розміщення кафедри: м. Харків, майдан Фейєрбаха, 7, 3 корпус, 3 поверх, ауд. 323

Додаткові інформаційні матеріали: <http://metod.kart.edu.ua>

Чому важливий і які результати є метою навчального курсу з дисципліни «Історія та культура англomовних країн»?

Предметом навчальної дисципліни є закономірності розвитку та особливості історії, культури, традицій Англії та англomовних країн з часу їх заселення людьми та до наших днів.

Міждисциплінарні зв'язки: вибірково навчальна дисципліна «Історія та культура англomовних країн» є складовою гуманітарної підготовки бакалаврів. Курс знаходиться на перетині різних гуманітарних дисциплін, базується на знаннях студентів з всесвітньої історії, отриманих на доуніверситетському етапі навчання, а також на дисциплінах «Історія України та української культури» і «Історія науки і техніки». Знання і вміння студентів, отримані в курсі «Історія та культура англomовних країн», створюють певні передумови для вивчення таких дисциплін як «Лінгвокраїнознавство», «Історія зарубіжної літератури», «Політологія», «Філософія», «Соціологія», «Правознавство» та інші.

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія та культура англomовних країн» є створення цілісного уявлення про історичний розвиток англomовних країн в цілому та Великобританії зокрема, а також про основні та тенденції розвитку англійської культури, сприяти формуванню історичної свідомості майбутніх бакалаврів, розумінню особливостей культури Англії та англomовних країн.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія та культура англomовних країн» є:

- розкрити закономірності історичного, соціально-економічного, культурного розвитку Англії та англomовних країн;

- вивчити основні етапи історичного та культурного розвитку Англії та англомовних країн;
- визначити роль і місце англійської культури в сучасному світі;
- сформувати навички критичного осмислення історичної інформації, роботи з джерелами і літературою;
- засвоїти наукову та культурологічну термінологію

Курс має на меті сформувати та розвинути наступні компетентності студентів:

- 1. Ціннісно-смыслову компетентність** (формування та розширення світогляду студента в області історії та культури Великобританії та США, здатність до розуміння місця і ролі культури англомовних країн в загальносвітовому культурному процесі);
- 2. Загальнокультурну компетентність** (розуміння основних етапів, закономірностей історичного розвитку, в тому числі особливостей розвитку британської та американської історії та культури зокрема, знання найбільш важливих історичних та культурних досягнень англійського та американського народів народу, персоналій найвидатніших діячів Великобританії та США);
- 3. Навчально-пізнавальну компетентність** (формування у студента зацікавленості історією та культурою англомовних країн з метою розвитку креативної складової компетентності; здатність студента формувати цілі дослідження та, з метою їх вирішення, вміння знаходити рішення в контексті вивчення історії та культури англомовних країн);
- 4. Інформаційну компетентність** (розвиток вмінь студента до самостійного пошуку, аналізу, структурування та відбору потрібної інформації в області історії та культури англомовних країн за допомогою сучасних інформаційних технологій);
- 5. Комунікативну компетентність** (розвиток у студента навичок роботи в команді шляхом реалізації групових проєктів в області дослідження історії та культури Великобританії та США, вміння презентувати власний проєкт та кваліфіковано вести дискусію у досліджуваній сфері);
- 6. Компетентність особистісного самовдосконалення** (елементи духовного й інтелектуального саморозвитку, емоційної саморегуляції та самопідтримки; підтримка постійної жаги до самовдосконалення та самопізнання, шляхом постійного пошуку нетрадиційних підходів до проблем історії англомовних країн).

Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні:

знати :

основні етапи історії Великобританії та англомовних країн;

основні особливості та закономірності розвитку англійської культури;

поняття і категорії історії і культури англомовних країн;

місце і роль історії Великобританії в загальному формуванні людської цивілізації;

місце і роль англійської культури в розвитку світової культури;

основні персоналії видатних історичних осіб та діячів культури Великобританії та англомовних країн;

основні історичні факти, події, явища, які відбувалися в процесі історичного розвитку Великобританії та англомовних країн.

вміти :

користуватися історичними джерелами та літературою;

аналізувати історичні факти, події, процеси, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ними;

користуватися понятійним апаратом навчальної дисципліни;

Як організоване навчання у межах навчального курсу «Історія та культура англомовних країн»?

Опис дисципліни:

Кредитів ECTS – 3

Загальна кількість годин вивчення дисципліни – 90

Дисципліна викладається для студентів першого рівня вищої освіти (бакалаврів)

Для студентів денної форми навчання дисципліна викладається у I семестрі, протягом одного семестру і передбачає проведення 1 лекції раз на два тижні (всього 7 або 8 лекцій) і

1 практичного (семінарського) заняття раз на два тижні (всього 7 або 8 занять)

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи студентів для денної форми навчання становить – 30/60

Теми курсу за змістовними модулями: (В)

Змістовний модуль 1.

Історія Британських островів в давнину та в Середньовіччі.
Зародження англійської культури.

Рання історія Великобританії.
Історія і культура Англії в англосаксонський період.

Нормандське завоювання Англії і його вплив на історію і культуру Англії.
Історія і культура Англії в XII – XV ст.

Змістовний модуль 3.

Історія Великобританії в 19 – на початку 21 століття. Сучасна англійська культура.

Історія і культура Великобританії в XIX – початку XX ст.

Історія і культура Великобританії в XX – на початку XXI століття.

Змістовний модуль 2. Історія Великобританії в 16 – 18 ст.
Розвиток англійської культури.

Історія і культура Англії в період абсолютної монархії (кінець XV – початок XVII ст.) та в період революції (XVII ст.)

Історія і культура Англії в період становлення конституційної монархії (XVII – XVIII ст.)

Змістовний модуль 4. Історія та культура Сполучених Штатів Америки.

Відкриття та Заселення Північної Америки європейцями. Створення та розвиток США у XVIII – XIX ст.
Історія та культура Сполучених Штатів Америки

Історія та культура Сполучених Штатів Америки у XX – на початку XXI ст.

Тематично-календарний план курсу:

Тиждень	Кільк. годин	Тема лекції	Кільк. годин	Тема лабораторних, практичних, семінарських занять
1	2	Тема 1. Рання історія Великобританії. Історія і культура Англії в англосаксонський період		
2			2	Культура Англії в англосаксонський період
3	2	Тема 2. Нормандське завоювання Англії і його вплив на історію і культуру Англії. Історія і культура Англії в XII – XV ст.		
4			2	Культура Англії в XII – XV ст.
5	2	Тема 3. Історія і культура Англії в період абсолютної монархії (кінець XV – початок XVII ст.) та в період революції (XVII ст..)		
6			2	Культура Англії в XVI – XVII ст.
7	2	Тема 4. Історія і культура Англії в період становлення конституційної монархії (XVII – XVIII ст.)		
8			2	Культура Великобританії XVIII ст.
9		Модульний контроль		
9	2	Тема 5. Історія і культура Великобританії в XIX – початку XX ст.		
10			2	Культура Вікторіанської Англії XIX ст
11	2	Тема 6. Історія і культура Великобританії в XX – на початку XXI століття.		
12			2	Сучасна британська культура XX – XXI ст
13	2	Тема 7. Відкриття та заселення Північної Америки європейцями. Створення та розвиток США у XVIII – XIX ст. Історія та культура Сполучених Штатів Америки		

14			2	Культура США XVIII – XIX ст
15	1	Тема 8. Історія та культура Сполучених Штатів Америки у XX – на початку XXI ст.		
16			1	Сучасна американська культура XX – XXI ст
17		Модульний контроль		

Інформаційні матеріали по курсу: (Г)

Інформація про курс розміщена на сайті Університету: <http://metod.kart.edu.ua/>

Рекомендована література

Основна

1. Алексєєв Ю.М., Вертегел А.Г., Казаков О.О. Всесвітня історія. [Текст] / Алексєєв Ю.М. та ін.– К.: Каравела, 2006 – 240 с
2. Белащенко Т.Н. США: 200 років, 200 воєн. [Текст] – / Белащенко Т.Н. К. – Одеса: Вища школа, 1985 – 200 с.
3. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм. 15 – 17 ст. [Текст] – / Бродель Ф. К.: Основа, 1995 – Т.1 – 544 с.
4. Бураков Ю.В. Всесвітня історія. Новітні часи [Текст] – /Бураков Ю.В. - К.: Генеза, 2000 – 460 с.
5. Всесвітня історія. Новітні часи. 1917 – 1945. [Текст] /Під ред. М.Є. Рожик – К.: Генеза, 1999 – 230 с.
6. Головачов В.С. Всесвітня історія: Навч. посібник [Текст] – /Головачов В.С. К: Каравела, 2007 – 271 с.
7. Грушевський М.С. Всесвітня історія в короткому огляді у 6 ч. [Текст] - /Грушевський М.С. К.: Українознавство, 1996 – Ч.2-3
8. Даниленко В.М. Кокін С.А. Всесвітня історія. Хронологія основних подій. [Текст] – /Даниленко В.М. - К.: Либідь, 1997 – 204 с.
9. Знайомтеся: Великобританія. [Текст] – К.: Форум, 2001 – 304 с.
10. Історія світової культури [Текст] – К.: Либідь, 1997 – 445 с.
11. Історія міжнародних відносин.: Навч. посібник [Текст] – К.: Хай-тек Прес, 2010 – 261 с.
12. Ладиченко Т.В. Всесвітня історія [Текст] – /Ладиченко Т.В. - К.: АСК, 1999 – 320 с.
13. Пивовар С.Ф. Всесвітня історія XX ст. [Текст] /Пивовар С.Ф - К.: Феміна, 1995 – 247 с.
14. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури [Текст] /Полікарпов В.С.– Х.: Основа, 1995 – 336 с
15. Стельмах С.П. Пивовар С.Ф. Всесвітня історія: запитання і відповіді. [Текст] /Стельмах С.П. - К.: Феміна, 1996 – 304 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. <http://metod.kart.edu.ua/>

2. http://znaimo.com.ua/Історія_Англії
3. https://www.edukation.com.ua/england_ukr.html
4. <https://kuprienko.info/category/istoriia-angliyi/>
5. <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/11081/>
6. <https://lektsii.org/6-64323.html>

Теми індивідуальних завдань з дисципліни 1 модуль

- 1 Найдавніше населення Великобританії. Скоти і пікти.
2. Кельтське завоювання Великобританії. Заняття, вірування і культура стародавніх кельтів.
3. Завоювання Британії римлянами. Вплив римського панування на економіку, політичне життя і культуру Англії.
4. Англосаксонське завоювання. Створення семи англосаксонських держав.
5. Легенда про короля кельтів Артура і лицарів Круглого столу.
6. Легенда про Беовульфа.
7. Набіги скандинавів на Британські острови. Завоювання скандинавами Східної Англії.
8. Створення в IX ст. єдиної держави Англії.
9. Нормандське завоювання Англії
10. Прихід до влади династії Плантагенетів. Реформи Генріха II.
11. Річард I Левове Серце. Епоха хрестових походів.
12. Іоанн Безземельний. Велика хартія вольностей.
13. Оксфорд і Кембрідж. Середньовічні університети як центри культури.
14. Релігійна, філософська і політична думка. Р. Бекон.
15. Середньовічна архітектура. Готичні собори в Англії. Замкова архітектура середньовічної Англії.
16. Англія в період Столітньої війни.
17. Джон Вікліф і витоки реформації в Англії.
18. Повстання Уота Тайлера.
19. Війна Червоної і Білої Троянди. (1455 – 1585 рр.)
20. Захоплення англійського трону династією Тюдорів (1585 – 1603 рр.)
21. Джеффри Чосер і формування загальнонаціональної англійської мови.
22. Балади про Робін Гуда.
23. Економічний розвиток Англії в кінці XV – XVI ст. Обгородження.
24. Правління Генріха VIII. Початок реформації.
25. Розквіт англійського абсолютизму при Єлизаветі I (1558 – 1603 рр.).
26. Британські дослідження в Епоху Великих географічних відкриттів.
27. Філософська думка Англії в XVI – XVII ст. Т. Мор та Ф. Бекон.
28. Творчість В. Шекспіра
- 29.. Англійська революція XVII ст.
30. Протекторат Кромвеля 1653 – 1658 рр.
31. Реставрація Стюартів в 1660 р.
32. Славна революція 1688 р. Прихід до влади Вільгельма Оранського.
33. Наукові досягнення англійських вчених в XVII ст. І. Ньютон
34. Філософська і політична думка Англії: Т. Гоббс і Дж. Локк.
35. Промисловий переворот у Великобританії. Його економічні та соціальні наслідки.
36. Література епохи Просвітництва. Д. Свіфт, Д. Дефо.
37. Зовнішня політика Англії в XVIII ст.
38. Англо - ірландська унія 1801 р. Створення Сполученого королівства Великобританії та Ірландії.
39. Поезія Р. Бернса.

40. Філософська, політична та економічна думка Великобританії в XVIII в.. А. Сміт

2 модуль

1. Англія в період воєн проти революційної Франції та імперії Наполеона. Битва при Трафальгарі 1805 р. Битва при Ватерлоо.
2. Англійська поезія початку XIX ст.
3. Життя та творчість Дж. Байрона
4. Вікторіанська Англія. Внутрішня політика
5. Розширення Британської імперії в другій половині XIX ст..
6. Зовнішня політика Англії в Вікторіанську епоху.
7. Досягнення Англії в XIX ст. в галузі природничих наук і техніки.
8. Вікторіанський роман XIX ст. У. Теккерей, сестри Бронте
9. Життя і творчість Ч. Діккенса
10. Життя і творчість А.К. Дойля
11. Великобританія в роки першої світової війни
12. Великобританія між світовими війнами: внутрішня і зовнішня політика
13. Життя і діяльність У. Черчилля
14. Життя і творчість Б. Шоу
15. Великобританія в роки другої світової війни
16. Розпад британської колоніальної імперії в другій половині XX ст..
17. Життя і діяльність М. Тетчер
18. Музика Великобританії другої половини XX – початку XXI ст.
19. Творчість Я. Флемінга.
20. Фантастична література Британії другої половини XX – початку XXI ст.
21. Відкриття та заселення Північної Америки європейцями
22. Перші англійські володіння в Північній Америці.
23. Проголошення незалежності США в 1776 р.
24. Батьки-засновники США: Дж. Вашингтон, Т. Джефферсон, Б. Франклін
25. Континентальна експансія США в першій половині XIX ст..
26. Громадянська війна в США (1861-1865)
27. Формування колоніальної імперії США в другій половині XIX ст.
28. Економічний розвиток і технічні досягнення в США в другій половині XIX ст..
29. Життя і творчість Марк Твена
30. Життя і творчість Джека Лондона
31. Т. Рузвельт: життя і політична діяльність
32. США в першій світовій війні
33. Велика депресія в США
34. Творчість Ф. Фіцджеральда та Дж. Стейнбека
35. Життя і діяльність Ф. Рузвельта
36. США в роки другої світової війни
37. Життя і діяльність Дж. Кеннеді
38. Життя і творчість Е. Хемінгуей.
39. Сучасна зовнішня політика США
40. Музика в США в другій половині XX ст..

Про що важливо пам'ятати і яких правил дотримуватись у ході вивчення дисципліни?

Умовою ефективного засвоєння змісту дисципліни і досягнення наведених результатів (набуття необхідних компетенцій) є не тільки високопрофесійна робота викладача, а також наполеглива, цілеспрямована учбова діяльність студентів, яка включає

різні форми роботи як під час аудиторних занять (лекцій і семінарів), так і самостійної підготовки.

Під час лекцій ефективності засвоєння матеріалу, що надається, сприяє не лише уважне слухання і кропітке ведення конспекту, але й також формулювання уточнюючих запитань, можливих критичних зауважень, спроби навести приклади, які б ілюстрували або, навпаки, ставили під сумнів, положення, що наводяться. Активна участь в коротких обговореннях, які зазвичай є природнім елементом лекцій, також є активністю, що очікується від студентів в ході вивчення ними дисципліни.

Робота на семінарських заняттях передбачає наступну активність студентів:

- підготовку доповідей і виступів на теми, означені програмою курсу;
- участь в обговоренні нагальних питань з тематики дисципліни;
- виконання індивідуальних завдань (представлення результатів реферативних робіт тощо);
- участь в усних і письмових опитуваннях.

Яким є порядок оцінювання результатів навчання студентів за відповідними формами організації навчального процесу?

Контроль знань у рамках навчальної дисципліни «Історія та культура англomовних країн» здійснюється з урахуванням особливостей кредитно-модульної системи, відображених у Положенні про контроль та оцінювання якості знань студентів в УкрДУЗТ (<http://kart.edu.ua/images/stories/akademiya/documentu-vnz/polojennya-12-2015.pdf>).

Згідно з Положенням про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу використовується 100-бальна шкала оцінювання. При заповненні заліково-екзаменаційної відомості та залікової книжки (індивідуального навчального плану) студента, оцінка, виставлена за 100-бальною шкалою, повинна бути переведена до національної шкали (5, 4, 3,) та шкали ECTS (A, B, C, D, E)

Визначення назви за державною шкалою(оцінка)	Визначення назви за шкалою ECTS	За 100 бальною шкалою	ECTS шкала
ВІДМІННО – 5	Відмінно – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90-100	
ДОБРЕ – 4	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	82-89	
	Добре – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	75-81	
ЗАДОВІЛЬНО - 3	Задовільно - непогано, але зі значною кількістю недоліків	69-74	
	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-68	
НЕЗАДОВІЛЬНО - 2	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим як отримати залік (без повторного вивчення модуля)	35-59	

	Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота (повторне вивчення модуля)	<35	
--	---	-----	--

Принципи формування оцінки:

Принцип формування оцінки за модуль за 100-бальною шкалою показано у таблиці, де наведена максимальна кількість балів, яку може набрати студент за різними видами навчальної роботи.

Максимальна кількість балів за модуль				
Модульне тестування	Семинарські заняття	Відвідування занять	Самостійна робота	Сума балів за модуль
до 40	до 30	до 10	до 20	до 100

Модульне тестування оцінює рівень засвоєння матеріалу двох змістових модулів, які входять до складу відповідного модуля. Максимальна кількість балів за виконання тестів – 40.

На *семинарському занятті* студент може отримати таку кількість балів:

- за підготовлений виступ – до 8 балів;
- за участь у дискусії – до 5 балів;
- за запитання – до 2 балів.

За нестандартні рішення та творчий підхід при виконанні завдань викладач може додати до 2 балів. Максимальна сума, яку може набрати студент – 30 балів.

За складову «*Відвідування занять*» бали не нараховуються взагалі, якщо студент не відвідував більш 50 % лекційних занять у модулі з неповажних причин. За відвідування кожного заняття понад 50 % (5 семінарів) нараховується по 2 бали. Максимальна сума становить 10 балів.

У складовій «*Самостійна робота*» оцінюється рівень засвоєння студентом розділів і питань курсу, які визначені для самостійного вивчення, а також якість підготовки до навчальної промови та виконання індивідуальних завдань. Максимальна кількість балів складає 20.

До перелічених складових модульної оцінки можуть нараховуватися *додаткові бали* за участь студента у науковій роботі, робіт на конкурси, участь в олімпіадах тощо.

Кількість додаткових балів визначається на розсуд викладача, але у сумі не більш 100 балів разом з переліченими складовими модульної оцінки.

Отримана таким чином сума балів доводиться до відома студентів перед проведенням модульного контролю. Студентам, які набрали від 60 до 100 балів і згодні з цією сумою, відповідна оцінка модуля виставляється у екзаменаційну відомість.

У разі незгоди студента з отриманою сумою балів або, якщо вона складає менше 60 балів, її можна покращити за рахунок участі студента у процедурі *модульного контролю*.

Кількість балів, яка може бути отримана за результатами модульного контролю, дає студенту можливість підвищити оцінки поточного контролю на один ступінь за державною шкалою:

- з «4» (75-89 балів) на «5» (90-100 балів);
- з «3» (60-74 бали) на «4» (75-89 балів);
- з «2» (35-59 балів) на «3» (60-74 бали).

Таким чином, максимальна кількість балів модульного контролю коливається у межах від 10 до 25 балів залежно від конкретного випадку.

Оцінка іспиту визначається як середньоарифметична оцінок двох модулів.

Викладач

Колесник Костянтин Едуардович (<http://www.kart.edu.ua/pro-kafedru-im-ua/istoriya-stvorennya-kafedry-im-ua/kolesnik-ist-ua>) – лектор з історії науки і техніки в УкрДУЗТ. В 1994 р. закінчив Харківський державний університет за спеціальністю «Історія», одержав кваліфікацію спеціаліста «Історик, викладач історії і суспільно-політичних дисциплін». Кандидат історичних наук з 2001 р. Дисертацію захистив у спеціалізованій вченій раді Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна за спеціальністю «Історія України». Рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки від 19 жовтня 2005 р. Колеснику К.Е. присвоєно вчене звання доцента кафедри історії та українознавства. З 2004 р. – декан гуманітарного факультету, з 2012 р. – директор Навчально-наукового центру гуманітарної освіти.

Напрямок наукової діяльності: історія України 1920-х років, організація виховної роботи у вищому навчальному закладі, сучасна геополітика, історія науки і техніки.

Кодекс академічної доброчесності

Порушення Кодексу академічної доброчесності Українського державного університету залізничного транспорту є серйозним порушенням, навіть якщо воно є ненавмисним. Кодекс доступний за посиланням: <http://kart.edu.ua/documentu-zvo-ua>

Зокрема, дотримання Кодексу академічної доброчесності УкрДУЗТ означає, що вся робота на модульних тестуваннях та заліках має виконуватися індивідуально. Під час виконання самостійної роботи студенти можуть консультиватися з викладачами та з іншими студентами, але повинні самостійно розв'язувати завдання, керуючись власними знаннями, уміннями та навичками. Посилання на всі ресурси та джерела (наприклад, у рефератах, самостійних роботах чи презентаціях) повинні бути чітко визначені та оформлені належним чином. У разі спільної роботи з іншими студентами над виконанням індивідуальних завдань, потрібно зазначити ступінь їх участі у роботі.

Інтеграція студентів з обмеженими можливостями

Вища освіта є провідним чинником підвищення соціального статусу, досягнення духовної, матеріальної незалежності і соціалізації молоді з обмеженими функціональними можливостями й відображає стан розвитку демократичних процесів і гуманізації суспільства.

Для інтеграції студентів із обмеженими можливостями в освітній процес Українського державного університету залізничного транспорту створена система дистанційного навчання на основі сучасних педагогічних, інформаційних, телекомунікаційних технологій.

Доступ до матеріалів дистанційного навчання з цього курсу можна знайти за посиланням: <http://do.kart.edu.ua/> (Д)